

УДК 378.147

В. Дивак, к.п.н., доцент кафедри відкритих освітніх систем та ІКТ Університету менеджменту освіти

НАПРЯМИ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ З ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ ЗА ЗАОЧНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ

Анотація. На даному етапі розвитку система підготовки професіоналів для вищої школи, зокрема викладачів вищих навчальних закладів, в Україні майже відсутня. Тільки в останні роки до переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра (освітня галузь «Специфічні категорії»), була включена спеціальність «Педагогіка вищої школи», що в свою чергу обумовило пошук нових форм та технологій підготовки студентів.

Ключові слова: дистанційні технології навчання, педагогіка вищої школи; заочний (дистанційний) курс.

В. Дывак

НАПРАВЛЕНИЯ ПОДГОТОВКИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ПЕДАГОГИКИ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ ПО ЗАОЧНОЙ ФОРМЕ ОБУЧЕНИЯ

Аннотация. На данном этапе развития система подготовки профессионалов для высшей школы, в частности преподавателей высших учебных заведений, в Украине почти отсутствует. Только в последние годы в перечень специальностей, по которым осуществляется подготовка специалистов в высших учебных заведениях по образовательно-квалификационному уровню магистра (образовательная отрасль «Специфические категории»), была включена специальность «Педагогика высшей школы», что в свою очередь обусловило поиск новых форм и технологий подготовки студентов.

Ключевые слова: дистанционные технологии обучения, педагогика высшей школы; заочный (дистанционный) курс.

V. Dyvak

AREAS OF TRAINING OF TEACHERS OF HIGHER EDUCATION BY DISTANCE LEARNING

Abstract. At this stage of development, the training of professionals for higher education, particularly teachers of higher educational institutions in Ukraine is almost absent. Only in recent years the list of specialties for which the training of specialists in higher educational institutions in the educational-qualification level of master's degree (education sector "Specific categories"), was incorporated

speciality "Pedagogics of higher school", which in turn led to the search for new forms and technologies of training of students.

Keywords: distance learning technology, pedagogy of higher education; distance learning course.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Оцінюючи певні недоліки викладачів сучасного вузу, вважаємо за необхідне вдосконалювати такі якості майбутніх фахівців з педагогіки вищої школи: ширину науково-технічного кругозору, глибину знань у своїй предметній області, практичну підготовленість в області методики викладання, вміння творчо працювати і активізувати творчу діяльність студентів, вміння активно застосовувати інформаційні та комунікаційні технології в своїй предметній області, здійснювати самостійну роботу студентів за допомогою заочної (дистанційної) підтримки, вміння працювати в системі заочного (дистанційного) навчання.

Освіта як процес отримання людиною професійної компетентності повинно отримати в такій системі новий розвиток. Процес навчання повинен розглядатися з позицій компетентнісного підходу, де основними поняттями поряд з студентом є інформація, управління, адаптація, надійність навчання, самонавчання, самоорганізуються системи навчання та інші технології комп'ютерного світу.

Можливі наступні напрями використання в навчальному процесі засобів інформатики: навчання за допомогою автоматизованих систем (інформаційних, моделюючих і навчальних); постановка і рішення задач на комп'ютері; навчання професійного застосування нових інформаційних технологій в обраній сфері діяльності; використання комп'ютера як дидактичного засобу для динамічного моделювання різних об'єктів і процесів, для підвищення ступеня наочності і зображальності при викладі навчального матеріалу та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підготовки педагогів вищої школи за заочною формою навчання та умови організації та впровадження дистанційної форми навчання були присвячені науковій праці В. Ю. Бикова, О. Є. Коваленко, В. М. Кухаренко, М. І. Жалдака, Н.В.Морзе, В. В. Олійника, О. М. Самойленко та ін.¹²³

---

¹ Биков В.Ю. Моніторинг рівня навчальних досягнень з використанням Інтернет-технологій / – Київ : Педагогічна думка, 2008 . – 127 с. : іл. - Бібліогр.: с. 91-97.

Такі науковці, як В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко виділяють три основні види заочного (дистанційного) навчання, які є актуальними у професійній підготовці викладачів вищої школи, а саме — кейс-технології, телевізійно-супутникова технологія та мережні технології.⁴

Метою статті є проведення всебічного аналізу й оцінки сучасного стану використання технологій дистанційного навчання у підготовці викладачів з педагогіки вищої школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне суспільство потребує фахівців у галузі освіти, які не лише володіють необхідними компетентностями для успішної педагогічної діяльності, але і здатних оновлювати сферу професійної діяльності. Зміни до педагогічної професії природним чином знаходять своє відображення у професійній освіті викладача вищої школи. Основне протиріччя полягає в тому, що в суспільстві сформувалася потреба у викладачах вищої школи, які можуть з використанням сучасних інформаційних і комунікаційних технологій навчання якісно навчати студентів на всій території нашої країни.

У зв'язку з цим посилюється розрив між наростаючою з кожним днем технічної складової в освітньому процесі та поточної професійною підготовкою викладачів вищої школи. Внаслідок цього потрібно викладачів

---

² Кухаренко В.М. Корпоративне дистанційне навчання. Зб. праць «Комп'ютерне моделювання та інформаційні технології в науці, економіці та освіті». Кривий Ріг. – КЕІ ДВНЗ «КНЕУ ім. В.Гетьмана» – 2008. С. 78-79.

³ Жалдак М. І. Збірник наукових праць «Інформаційні технології в освіті». Підготовка та атестація кадрів. ... Жалдак М. І. Математика з комп'ютером : посіб. для вчителів / Жалдак М. І., Горошко Ю. В., Вінниченко Є. Ф. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009.

⁴ Сучасні технології навчання у вищій школі : модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МПК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 309 с.

вищої школи адаптувати до існуючих інформаційних і комунікаційних технологій.

Проблема полягає у відсутності теоретичної розробки такої моделі та форм її практичної реалізації для викладача вищої школи, недоліки при проектуванні системи маршрутів професійної підготовки і розробки теорії та методики професійної підготовки викладача вищої школи.

Метою заочного навчання є освоєння основних і додаткових професійних освітніх програм середньої та вищої професійної освіти безпосередньо за місцем проживання або тимчасового перебування. В ідеальному випадку заочне навчання надає можливість вчитися в процесі виробничої діяльності, не залишаючи місця проживання; забезпечує широкий доступ до вітчизняних та світових освітніх ресурсів; надає можливість переривання і продовження освіти в залежності від індивідуальних можливостей і потреб. Заочне навчання певною мірою може сприяти розв'язанню актуальних проблем вищої освіти - таких як доступ широких верств населення до вищої освіти, наближення освітніх послуг до місця проживання, можливість реалізації принципу неперервності освіти. Воно в істотній мірі служить підвищенню якості підготовки фахівців за рахунок орієнтації на використання автоматизованих навчальних і тестуючих систем, спеціалізованих навчально-методичних матеріалів, оперативного оновлення методичного забезпечення навчального процесу, ефективного поєднання нових педагогічних та інформаційних технологій і ін.

Таким чином, можна констатувати, що розробка теоретико-концептуальних засад побудови і проектування маршрутів професійної підготовки до здійснення заочного навчання спираються на наступні ідеї:

1. Професійна підготовка викладачів вищої школи за інноваційними технологіями заочного (дистанційного) навчання, що відображає в собі специфіку сучасної професійної освіти, яка може внести істотний внесок в їх професійну підготовку.

2. Розробка і реалізація професійної підготовки викладачів вищої школи, яку необхідно проводити з урахуванням основних аспектів заочного (дистанційного) навчання - технічного, психолого-педагогічного, соціального, економічного, правового - з урахуванням особливостей проектування тренінгових програм для викладачів і студентів, особистісної орієнтації і досягнень викладачів вищої школи, а також з урахуванням оперативної та індивідуально спрямованої діагностики та корекції їх підготовки.

3. Продуктивність функціонування професійної підготовки викладачів вищої школи забезпечується реалізацією сукупності умов, які сприяють включенню викладачів в активну, багатоваріантну навчальну діяльність в режимі реального часу.

4. Результативність використання професійної підготовки викладачів вищої школи може бути визначена за допомогою спеціально розроблених механізмів моніторингу якості в процесі професійної підготовки викладачів. Узагальнюючи, розглянемо концепцію формування та розвитку професіоналізму викладача вищої школи в галузі заочного (дистанційного) навчання як процесу формування концептуальної моделі професійної підготовки фахівців з педагогіки вищої школи за заочною формою навчання.

Виділимо наступні взаємопов'язані компоненти: мета професійної підготовки викладачів з педагогіки вищої школи, зміст професійної підготовки, навчальні технології професійної підготовки (методи, засоби і форми), контрольні-оцінні і матеріально-технічні компоненти, що дозволить проводити її дослідження як цілісного педагогічного явища.

Під викладачами будемо розуміти професорсько-викладацький склад вузу, що активно і ефективно застосовує технології заочного (дистанційного) навчання в освітньому процесі вищої школи. Для викладачів розробляються групові завдання, організовуються обговорення якої-небудь проблеми.

Підготовка викладачів повинна здійснюватися через спеціалізовану платформу для заочного (дистанційного навчання).

Проведений аналіз вітчизняного досвіду організації та розвитку дистанційного навчання викладачів з педагогіки вищої школи, дозволяє зробити наступні узагальнення:

- більшість вітчизняних ВНЗ використовують для організації та технічного забезпечення дистанційного навчання відкриту освітню платформу Moodle;

- на бакалаврському та магістерському рівнях дистанційне навчання побудовано на основі поєднання очної та заочно-дистанційної форми, що реалізовано у двох варіантах: перший передбачає присутність студентів в аудиторії на початку семестру (для ознайомлення з організацією навчання та структури курсів) та наприкінці семестру (для очного складання іспитів) та дистанційного навчання протягом семестру; другий варіант передбачає дистанційне навчання протягом семестру та очну присутність студентів лише на іспитах;

- структурно навчальні курси побудовано у вигляді модульної системи та містять наступні елементи: теоретичний матеріал (тексти лекцій), практичні завдання (задачі, запитання, тести для самоперевірки) та завдання

для перевірки знань (тести, віртуальні лабораторні та курсові роботи тощо), відеороліки (відеолекції);

- використовуються такі технології навчання: голосові (аудіо), відео (відеолекції, відеоконференції), електронні (електронна пошта, Skype, чати тощо).

Підготовка викладачів з педагогіки вищої школи за заочною формою навчання повинна включати створення інформаційно-освітнього середовища вищих навчальних закладів, що надає можливість моніторингу рівня навчальних досягнень в з використанням певних інтернет-технологій.⁵

Метою створення інтегрованого інформаційного середовища є реалізація єдності концепцій, програм і ефективного автоматизованого управління інформаційними процесами із застосуванням новітніх інформаційних і телекомунікаційних технологій, оскільки саме розвинуте, структуроване і кероване інформаційне середовище стає ключовим фактором інформатизації освіти.

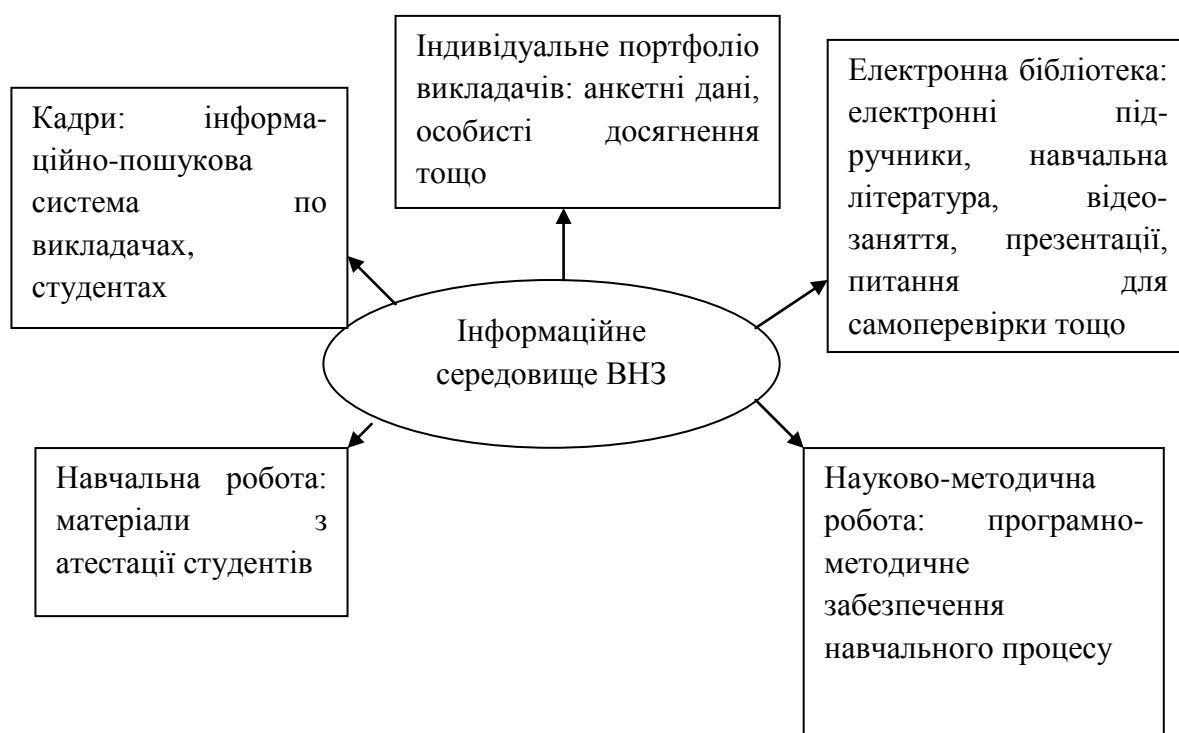

Рис 1. Структура інтегрованого інформаційного середовища ВНЗ.

⁵ «Положення про дистанційне навчання», затверджене Міністерством освіти і науки України наказом №466 від 25 квітня 2013 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/

Визначимо найбільш суттєві аспекти проектування інформаційно-навчального середовища ВНЗ для підготовки викладачів з педагогіки вищої школи, враховуючи їх взаємозв'язок та комплексний підхід до реалізації.

1. Створення ефективних концепцій і методик навчання в інформаційному освітньому середовищі.

2. Проектування нових моделей навчального процесу, ефективне використання сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій.

3. Розробка і створення системи мереж зв'язку і комунікацій; наявність або створення комп'ютерних мереж різних рівнів (локальних, регіональних, глобальних).

4. Ефективне використання інформаційних і комунікаційних технологій усіма суб'єктами інформаційного освітнього простору (студентами, викладачами, управлінським апаратом, допоміжними службами).

5. Оптимізація використанні ресурсів мережі Інтернет для розв'язання задач навчання.

6. Формування у викладачів умінь і навичок ефективного застосування засобів ІКТ в навчальній діяльності.

7. Наявність і подальший розвиток структур, що безпосередньо забезпечують обробку і використання інформації:

- обчислювальні центри та їх мережі;
- фонди алгоритмів і програм;
- бази даних і бази знань;
- кваліфіковані кадри.

8. Розробка і створення математичного і програмного забезпечення.

9. Розробка електронної навчально-методичної бази:

- електронних підручників та посібників;
- курсів практичних і лабораторних робіт;
- інтерактивних тренажерів;
- демонстраційних і контролюючих програм;

- навчальних середовищ.

10. Наявність і подальший розвиток структур, що займаються матеріально-технічним забезпеченням освітнього процесу.

11. Добір і підготовка кваліфікованих кадрів, які здатні діяти в нових умовах інформаційного середовища.

12. Забезпечення доступу до бібліотечних фондів:

- використання бібліотечних фондів, що містяться на традиційних паперових носіях;
- надання бібліотечних фондів на електронних носіях;
- мережеві документи, що створені в бібліотеці через оцифрування власних фондів;
- віддалені електронні ресурси з доступом на основі підписки, договорів або ліцензійних угод;
- аудіо- і відео- ресурси;
- мультимедійні ресурси.

Для вирішення одного з основних завдань сучасного ВНЗ, підготовки фахівців з педагогіки вищої школи за заочною формою навчання, необхідно забезпечити високу якість інформаційного середовища. Інформаційне середовище ВНЗ можна назвати якісним, якщо:

- існує організаційна структура, у якій накопичуються та зберігаються інформаційні ресурси та надаються інформаційні послуги;
- розроблена та функціонує система оцінювання якості інформаційного середовища ВНЗ, яка є складовою процесу управління якістю освіти;
- інформаційне середовище інтегроване до регіональних, вітчизняних та світових ресурсів для забезпечення навчального процесу та підвищення кваліфікації вчителів школи;
- інформаційна грамотність викладачів та студентів відповідає сучасному рівню розвитку інформаційних технологій, проводяться заняття з підвищення комп'ютерної грамотності викладачів та курси для студентів;
- інформаційні ресурси ВНЗ різнобічні та орієнтовані на різні категорії користувачів;
- для підтримки інформаційного середовища ВНЗ використовуються нові інформаційні технології (електронні каталоги, доступ до мережі Інтернет тощо);

- локальна мережа та робочі станції мають сучасне ліцензійне програмне забезпечення.

Важливим фактором якості інформаційного забезпечення є інформаційна інфраструктура навчального закладу, яка включає:

- наявність каналів зовнішнього зв'язку для доступу до ресурсів та локальної мережі закладу;
- якість інформаційно-методичного наповнення інтернет та Інтернет-серверів;
- якість програмних продуктів для інформатизації навчально-виховного процесу та управління;
- наявність організаційних структур забезпечення доступу до інформаційних ресурсів;
- технічне забезпечення.⁶

Створення в освітньому закладі інформаційно-управлінської системи дасть змогу оптимізувати існуючі канали збору інформації та забезпечить інформаційні потреби адміністрації та педагогів, а також дасть можливість більш якісно проводити підготовку студентів за заочною формою навчання.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

У системі вищої освіти технологія заочного (дистанційного) навчання відноситься до області інноваційного освіти, на її основі формується теорія дидактичного проектування структури і змісту навчальних дисциплін, призначених для заочного (дистанційного) навчання, відбувається розробка і відбір програмних засобів, що підтримують процес створення дистанційних курсів та процес навчання в заочному (дистанційному) режимі, а також обмін досвідом практичної реалізації при вирішенні зазначених проблем.

Як показує досвід, для створення заочних дистанційних курсів, потрібне потужне програмне середовище, в якому наявні можливості автоматизованого створення лекційного матеріалу в електронному вигляді, налаштовувана система тестового контролю теоретичних знань, а також можливість, що дозволяє використовувати комп'ютерні лабораторні комплекси і програми, що реалізують лабораторні роботи і практичні заняття. Крім того, навчальне середовище повинна надавати адекватні традиційним способи організації навчальної діяльності - консультації, семінарські заняття, різні форми контролю.

---

⁶ Панкратов В.Г. Проектирование содержания профессионально-педагогической подготовки преподавателя высшей технической школы : Дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 : Казань, 1997.- 341 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В.Ю. Моніторинг рівня навчальних досягнень з використанням Інтернет-технологій / – Київ : Педагогічна думка, 2008 . – 127 с. : іл. - Бібліогр.: с. 91-97.
2. Кухаренко В.М. Корпоративне дистанційне навчання. Зб. праць «Комп'ютерне моделювання та інформаційні технології в науці, економіці та освіті». Кривий Ріг. – КЕІ ДВНЗ «КНЕУ ім. В.Гетьмана» – 2008. С. 78-79.
3. Жалдак М. І. Збірник наукових праць «Інформаційні технології в освіті». Підготовка та атестація кадрів. ... Жалдак М. І. Математика з комп'ютером : посіб. для вчителів / Жалдак М. І., Горошко Ю. В., Вінниченко Є. Ф. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009.
4. Сучасні технології навчання у вищій школі : модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МПК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 309 с.
5. «Положення про дистанційне навчання», затверджене Міністерством освіти і науки України наказом №466 від 25 квітня 2013 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/
6. Панкратов В.Г. Проектирование содержания профессионально-педагогической подготовки преподавателя высшей технической школы : Дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 : Казань, 1997.- 341 с.